

پاکت‌های پستی بانکی در دوره پهلوی دوم

پژوهشگر: حسینعلی تحویل‌داری

اندیشه تاسیس بانک در ایران، نخستین بار در عهد ناصری توسط پیشگامانی چون حاج محمدحسین امین‌الضرب، مطرح شد. آن چه بانک نامیده می‌شد، تاسیسی غربی بود که همتایان خود در ایران را به چالش می‌کشید. این همتایان، تجارتخانه‌هایی مانند «جمشیدیان»، «جهانیان»، «یگانگی»، «تومانیانس» و «اتحادیه» در دوره قاجار بودند. آن چه در دوره قاجار توسط حاج سلیمان خان رکن‌الملک شیرازی در اصفهان به نام شرکت «اسلامیه» به وجود آمد نیز در رقابت با رقبای خارجی موفق نبود. نخستین بانکی که در ایران تأسیس شد، شعبه یک بانک انگلیسی بود که مرکز آن در لندن و حوزه فعالیت آن جنوب آسیا بویژه هندوستان بود. این بانک با عنوان «بانک جدید شرق» فعالیت می‌کرد که در سال ۱۲۶۹ خورشیدی داری‌های خود را به «بانک شاهی ایرانیان» که یک بانک انگلیسی بود فروخت. «بارون جولپوس دو روپتر» در سفر دوم ناصرالدین شاه به فرنگ، اجازه انحصاری تأسیس بانک شاهنشاهی و حق انحصاری نشر اسکناس را به مدت ۶۰ سال گرفت. این نخستین بانک خصوصی بود که اگرچه در ایران کار می‌کرد ولی منافع ایرانی را تأمین نمی‌کرد. از سوی دیگر، دولت روسیه نیز درخواست تأسیس بانک در ایران را کرد که سرانجام به نام «بانک استقراری روس» تأسیس شد ولی پس از انقلاب کمونیستی در روسیه، به ایران واگذار شد. بانک شاهنشاهی نیز در سال ۱۳۰۹ خورشیدی، کار خود را در ایران به پایان رساند. دولت‌های عثمانی و آلمان نیز شعبه‌های بانکی در ایران داشتند که حوزه فعالیت آن‌ها کم‌تر از بانک شاهنشاهی بود و آن‌ها نیز ناچار به توقف فعالیت در ایران شدند.

مناسبات مدرن و لزوم حفظ منافع ایران، چاره‌ای جز تأسیس بانکی ایرانی با همان شیوه اروپایی باقی نگذاشته بود. در سال ۱۳۰۴ خورشیدی «بانک پهلوی قشون» با سرمایه دولت و صندوق بازنشستگی افسران ارتش به وجود آمد که بعدها «بانک سپه» نامیده شد. اندیشه تاسیس بانکی ایرانی با رویکرد حفظ منافع ملی، بموجب قانون مصوب ۱۴ اردیبهشت ۱۳۰۶ صورت قانونی به خود گرفت و در ۱۷ شهریور ۱۳۰۷ خورشیدی «بانک ملی» گشایش یافت. پس از آن، دولت در تیرماه ۱۳۲۸ به منظور کمک به واحدهای تولیدی خصوصی، «بانک برنامه» را ایجاد کرد. نخستین بانک خصوصی، «بانک بازرگانی ایران» بود که در سال ۱۳۲۹ فعالیت خود را آغاز کرد. پس از آن بانک‌های دیگری تأسیس شدند به طوری که در سال ۱۳۳۷ تعداد بانک‌های ایران به ۲۷ بانک (+۱ بانک دولتی و ۱۷ بانک خصوصی) رسید. در سال ۱۳۳۹ «بانک مرکزی ایران» تأسیس شد و تا سال ۱۳۵۰، تعداد ۲۱ بانک خصوصی در ایران تأسیس شد. از سال ۱۳۵۱ تا سال ۱۳۵۷، ده بانک دیگر نیز در ایران تأسیس شد.

در دوره پهلوی دوم، بانک‌ها به دلیل گسترش حجم اقتصاد در کشور و نیز توسعه روابط خارجی، اهمیت بیشتری داشتند. مکاتبات این بانک‌ها با سایر موسسات و حتی با شعبه‌های خود از راه پست، صورت می‌گرفت. امروزه تعداد زیادی مکاتبات پستی مربوط به بانک‌ها در دست است. در ادامه، تصاویر تعدادی از پاکت‌های پستی مصرف شده بانک‌ها در دوره پهلوی دوم را مرور می‌کنیم.

منبع: تاریخچه بانک و بانکداری در ایران / مرتضی قاسم بگلو / روزنامه ایران سال بیست و سوم شماره ۶۶۰۸
۱۳۹۶/۷/۱۱

منبع: کتاب اقتصاد کلان - دکتر مهدی تقوی - ص ۱۷۶ تا ۱۸۵ - ناشر: انتشارات دانشگاه پیام نور

Bank Postal Envelopes of Second Pahlavi

Researcher: Hossein Ali Tahvildari

The idea of establishing a bank in Iran was first proposed in the Nasserite era by pioneers such as Haj Mohammad Hossein Amin al-Zarb. What was called a bank, was a Western establishment that challenged its counterparts in Iran. These counterparts were commercial firms such as "Jamshidian", "Jahanian", "Yegangi", "Tumanians" and "Ittihadiyeh" in the Qajar period. What was established during the Qajar period by Haj Soleiman Khan Rokn al-Molk Shirazi in Isfahan under the name of "Islamieh" company was not successful in competing with foreign competitors. The first Bank which was established in Iran was a branch of a British bank headquartered in London and operating in South Asia, particularly India. This bank operated as the "New Bank of the East", which in ۱۸۹۰ A.D sold its assets to the "Royal Bank of Iran", which was a British bank. During Nasser al-Din Shah's second visit to Europe, Baron Julius de Reuters, obtained the exclusive right to establish the Imperial Bank as well as issuing banknotes for ۶۰ years. It was the first private bank, although operating in Iran, not providing Iranian, benefits. On the other hand, the Russian government made a request for establishing a bank in Iran, which was eventually established as the "Russian Borrowing Bank" but was ceded to Iran after the communist revolution in Russia. Imperial Bank also ended its activity in Iran in ۱۹۳۰. The Ottoman and German governments also had bank branches in Iran, which were less active than the Imperial Bank, and inevitably had to end their activity in Iran as well.

Modern relations and the need to protect Iran's interests left no choice but to establish an Iranian bank in the same European way. In ۱۹۲۵, the "Pahlavi Army Bank" was established using the governmental capital and the pension fund of army officers, which was later called "Sepah Bank". The idea of establishing an

Iranian bank with the approach of protecting national interests, according to the law passed on ۰ of May ۱۹۲۷, became legal and on ۸ of September ۱۹۲۸, the "National Bank" was opened. After that, in July ۱۹۴۹, the "Barnameh" bank was established by the government in order to help private productive units. The first private bank was the Commercial Bank of Iran, which started operating in ۱۹۰۰. After that, other banks were established so that in ۱۹۰۸, the number of Iranian banks reached ۲۷ (۱۰ state-owned banks and ۱۷ private banks). In ۱۹۶۰, the "Central Bank of Iran" was established and by ۱۹۷۱, about ۲۱ private banks were established and from ۱۹۷۲ to ۱۹۷۹, ten other banks were also established in Iran. In the second Pahlavi period, banks were of more importance due to the growth of the economy in the country and the development of international relations. The correspondence between these banks and other institutions and even with their branches was done by mail. Nowadays, a lot of postal correspondence related to banks has been left. In the following, we review the images of a number of postal envelopes used by banks in the second Pahlavi period.

References:

Morteza Ghasem Begloo, History of Banking and Banking in Iran, Iran Newspaper, Year ۲۳, Issue ۶۶۰۸, ۳/October/۲۰۱۷
Macroeconomy book - Dr. Mehdi Taghavi - pp. ۱۷۶-۱۸۰ - Publisher: Payame Noor University Press.

بانك اعتبارات ايران
صندوق پستی ۱۴۶۰ و ۱۶۳۹
تهران

BANQUE ETEBARATE IRAN
Boîtes Postale 1639 et 1460
TEHERAN

27. III. 76
TEHRAN

۸۵۹
۱۳۱۱-۱
۶-۱

IRAN

۲۲
تهران پارس خیابان ۱۷ خیابان ۱۵۲ پلاک ۲۲
تهران

۲۰۰۸
۱-۱۲
۲۵۲۷

بانک اعتبارات ایران
بهترین دوست و مشاوران امور بازرگانی هستند، بورس و سرمایه گذاری است

پانك ملی ایران
صمیه شاهیندژ

بانك ملی ایران نجفیان پول شامت

نمونه ۳۰ - ۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰ عدد - ۲۵۳۶

۱۵۱

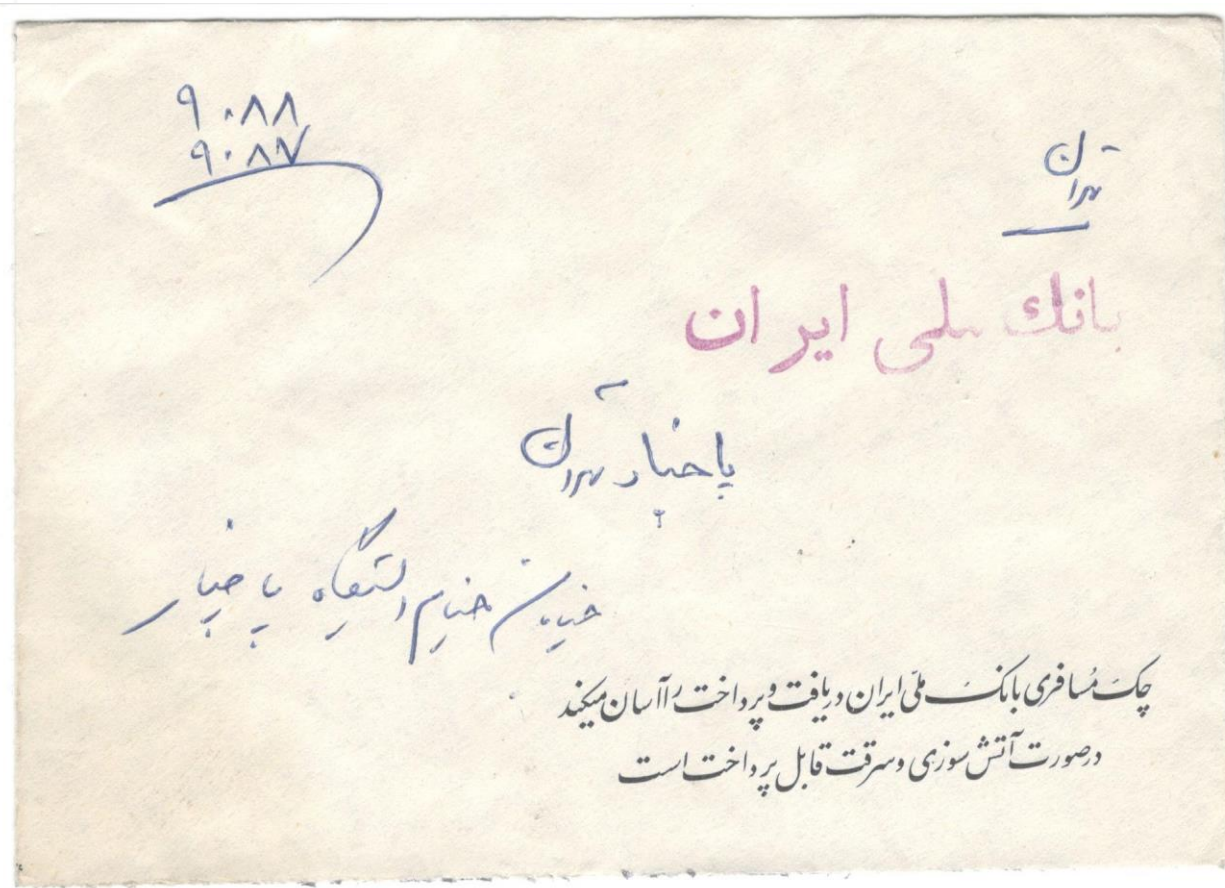
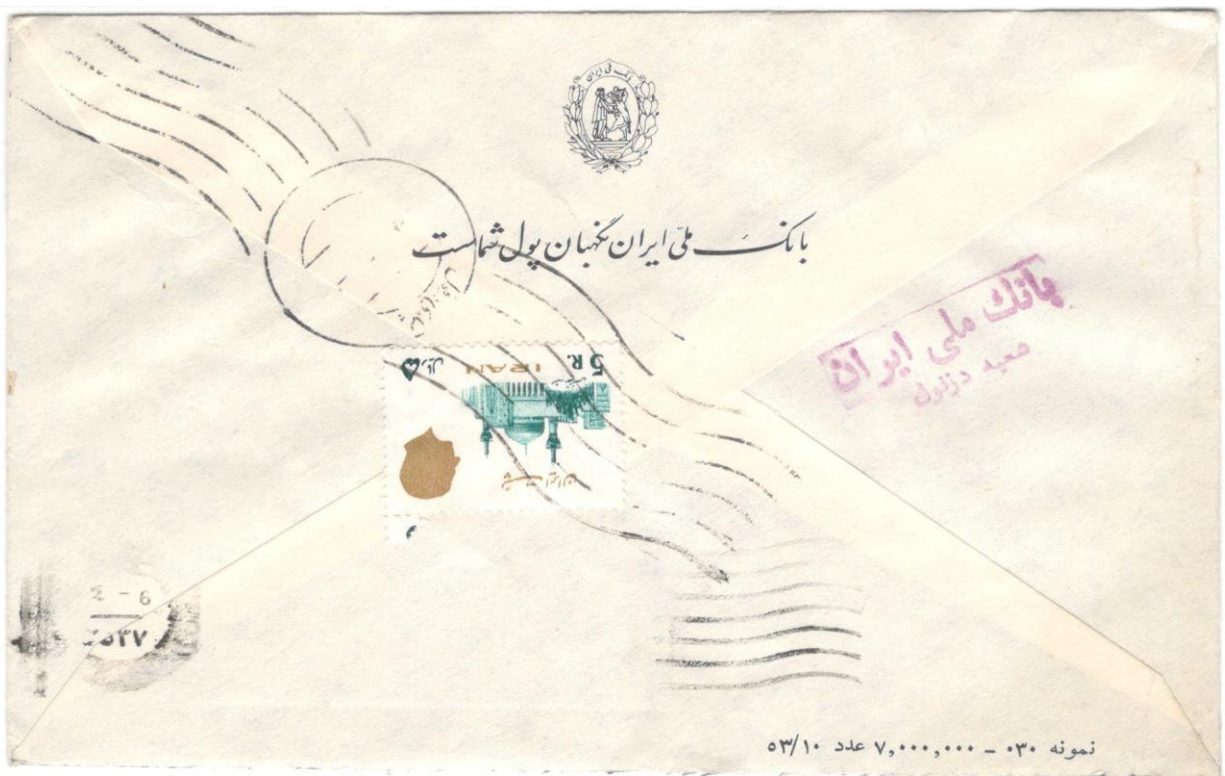
پانك ملی ایران

بانك ملی ایران

شم باختر

خیابان صومالیه
شماره ۱۵۱

چك مسافری بانك ملی ایران دریافت و پرداخت آسان میکند
و صورت آتش سوزی و سرقت قابل پرداخت است

شماره .....

بانک مرکزی ایران
تهران
تهران

خیابان شهید زاهد - نشانی خیابان در عمان - تهران (با اقتصاد)
بانک مرکزی ایران

۱۰۲۵

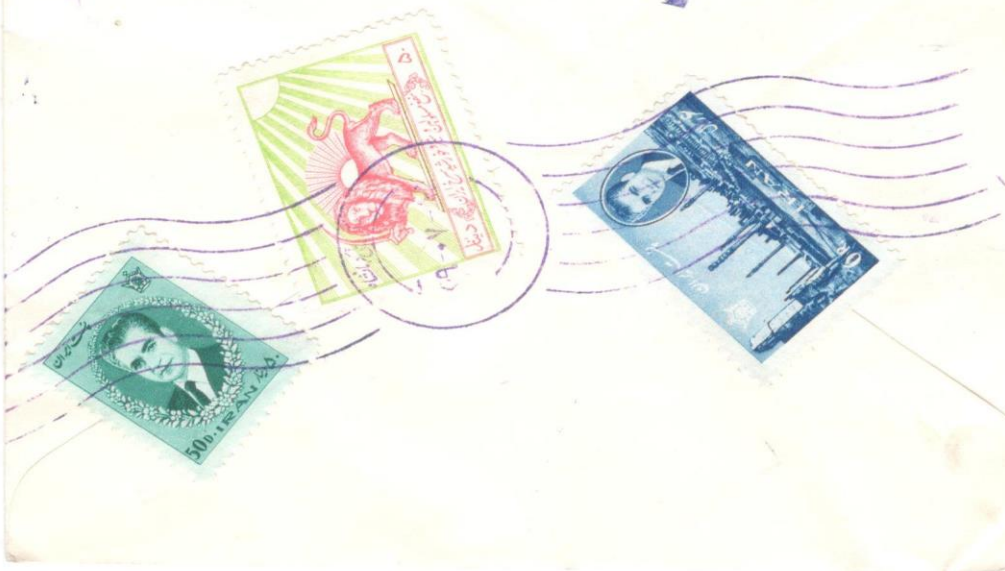
۳۹۰۵۹

هرگز کمتر شماره ۳ کرمانشاه
تاریخ .....

نمونه ۳ جدید
۵۳/۱ عدد ۲۰۰۰۰۰

پاک ملی ایران
پست ۱۰ آگوست شاه

بانک مرکزی ایران

شماره ۱۳۰۰

تهران

هیات مدیری پاساژ گلشن - اداره آمار استنادی بانک مرکزی ایران

۴۵۵۳۱

۱۰/۲

سفارشی

بانک عمران

شعبه رضاییه ۳-۳۶۰

نمونه ۸۷

کلیه امور بانکی

۱۴۰۸

۶۰۴۹

تبریز

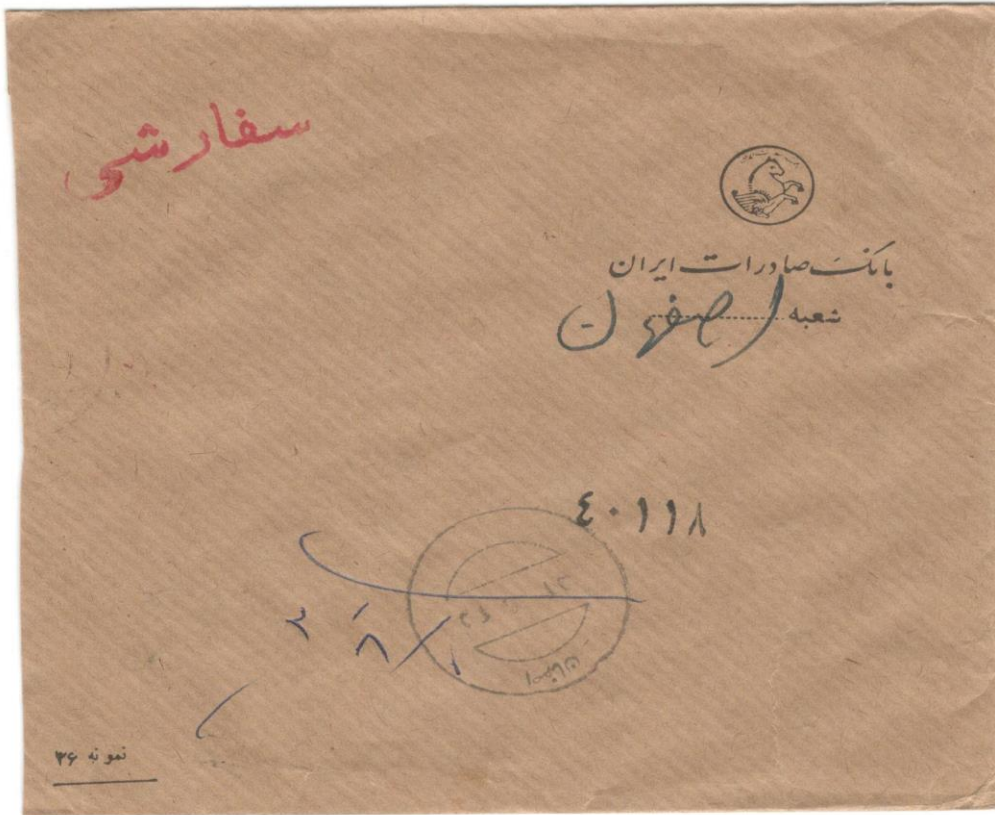
بانک عمران - شعبه بازار تبریز

بسته بزرگ است و به انتخاب ایران

۲۰ دی - ۶ بهمن ۱۳۵۱

در بانک عمران پس انداز کنید

شماره

بانک سپه

۳۰۱

۴۹۱

شعبه عرض

تهران

شماره ۳۰۱ شعبه عرض مقابل لاله زار تهران

توجه

بانک سپه علاوه بر دو قرعه کشی سالانه و پرداخت ده هامیلیون ریال جوایز نقدی و احتساب حداکثر بهره بدارندگان حساب پس انداز که حداقل دارای یک هزار ریال (صد تومان) موجودی میباشند و برای کسانی که بین دو قرعه کشی موجودی حساب پس انداز آنها هیچگاه کمتر از پنجاه هزار ریال (پانصد تومان) نشده باشد جوایز مخصوص و ارزنده دیگری در نظر گرفته و پرداخت مینماید.

نمونه ۳۴

بانک تعاون کشاورزی ایران

۸۰۰

شماره ۹۷۰

شیراز

بانک تعاون کشاورزی ایران

اداره وصول و اجراء

شماره ۲۴۰

شماره ۱۴۱۸۲

آهران

سفارش

خیابان تخت جمشید مقابل شرکت نفت
بانک پارسی سبزه تخت جمشید

بانک پارس

شعبه (هنرمانی)

۱۴۱۸۲
۵۱
۵۷

نمونه ۲۷

